

ЛЕКЦІЯ 7

ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ З РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Тема № 7

ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВИХ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ З ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА, ЇХ ЗАХИСТУ

Гарантіями неупередженої діяльності суду та інших правоохоронних органів наразі є Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 року¹, який здійснює поділ правозастосовних органів у сфері охорони та захисту прав людини і громадянина на судові та правоохоронні.

Ст. 2 зазначеного Закону України відносить до правоохоронних органів органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Звичайно, що найголовнішу роль в захисті прав людини і громадянина відведено судам.

Відповідно до ст. 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Правовий статус органів правосуддя закріплено наразі в Розділі VIII Конституції (ПРАВОСУДДЯ), та в Рішеннях Конституційного Суду України, які містять тлумачення положень окремих статей Конституції.

---

¹ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 11. - Ст. 50. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>

(Офіційне тлумачення положення частини другої статті 124 див. в Рішеннях Конституційного Суду [№ 9-зп від 25.12.97](#) р.², [№ 8-рп/2002 від 07.05.2002](#) р.³, [№ 15-рп/2002 від 09.07.2002](#) р.⁴, [№ 3-рп/2012 від 25.01.2012](#) р.⁵).

Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

(Офіційне тлумачення положення частини третьої статті 124 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 8-рп/2002 від 07.05.2002](#) р.).

Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних.

Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

Згідно ст. 125 Конституції України, система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

(Офіційне тлумачення положення частини другої статті 125 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 8-рп/2010 від 11.03.2010](#) р.⁶).

Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди.

Відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди.

Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Відповідно до Розділу I Закону України від 07.07.2010 р. «Про судоустрій і статус суддів»⁷, засади організації судової влади, в ст. 1 (судова влада) закріплено, що судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними згідно із законом.

Судову владу реалізують професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні шляхом здійснення правосуддя в рамках відповідних судових процедур.

Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Згідно ст. 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (Види і склад місцевих судів) закріплено наступні види судів:

² <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>

³ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02>

⁴ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>

⁵ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12/paran56#n56>

⁶ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-10>

⁷ Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 41-42, № 43, № 44-45. - Ст. 529. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/page>

1. Місцевими загальними судами є районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди.

2. Місцевими господарськими судами є господарські суди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

3. Місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, передбачені процесуальним законом.

Особливим суб'єктом з особливим судовим статусом є Конституційний Суд України, правовий статус якого визачено Законом України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року.

Згідно ст. 13 зазначеного закону, до повноважень Конституційного Суду України віднесено:

Конституційний Суд України приймає рішення та дає висновки у справах щодо:

1) конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;

3) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, визначених [статтями 111 та 151 Конституції України](#);

4) офіційного тлумачення Конституції та законів України;

5) відповідності проекту закону про внесення змін до Конституції України вимогам [статей 157 і 158 Конституції України](#);

6) порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим [Конституції України](#) або законів України.

Формами звернення до Конституційного Суду України є конституційне подання та конституційне звернення (ст. 38 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Суб'єктами права на конституційне подання з питань прийняття рішень Конституційним Судом України у випадках, передбачених [пунктом 1 статті 13](#) цього Закону, є Президент України, не менш як сорок п'ять народних депутатів України (підпис депутата не відкликається), Верховний Суд України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Верховна Рада Автономної Республіки Крим (ст. 40 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Суб'єктами права на конституційне звернення з питань дачі висновків Конституційним Судом України у випадку, передбаченому [пунктом 4 статті 13](#) Закону, є громадяни України, іноземці, особи без громадянства та юридичні особи (ст. 43 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Звичайно, Конституційний Суд України не вирішує справи щодо захисту порушених прав осіб. Разом з тим, його рішення, офіційні тлумачення змісту окремих норм, слугують нормою матеріального права, а відтак сприяють

охороні, забезпеченню реалізації прав осіб, адекватному функціонуванню механізму захисту порушеного права особи.

Як зазначає С.В. Ківалов, особливість ролі органу конституційної юстиції України у сфері захисту прав і свобод людини проявляється в тому, що Конституційний Суд України не розглядає індивідуальні скарги громадян, це не належить до його повноважень (ст. 13 Закону України від 16 жовтня 1996 р. «Про Конституційний Суд України»), не має права ініціювати конституційне провадження, зокрема, і з приводу захисту прав людини (ст. ст. 40, 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України»)⁸.

Як зазначає автор, Конституційний Суд України здійснює захист прав людини і громадянина шляхом, по-перше, участі у законотворчому процесі; по-друге, шляхом прийняття Рішень Конституційного Суду України, які сприяють зміцненню правових гарантій прав та свобод людини і громадянина, що підтверджує значущість органу конституційної юстиції в механізмі захисту прав і свобод людини.

Так, приміром, в Рішенні Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 р. № 23-рп/2009 зазначено, що:

1. Положення частини першої статті 59 Конституції України «кожен має право на правову допомогу» треба розуміти як гарантовану державою можливість будь-якій особі незалежно від характеру її правовідносин з державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами вільно, без неправомірних обмежень отримувати допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, як вона того потребує.

2. Положення частини другої статті 59 Конституції України «для ... надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура» в аспекті конституційного звернення треба розуміти так, що особа під час допиту її як свідка в органах дізнання, досудового слідства чи дачі пояснень у правовідносинах з цими та іншими державними органами має право на правову (юридичну) допомогу від обраної за власним бажанням особи в статусі адвоката, що не виключає можливості отримання такої допомоги від іншої особи, якщо законами України щодо цього не встановлено обмежень.

Положення цього рішення віднайшли конкретизацію в Законі України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 р.⁹

На думку Ківалова С.В. показовим є те, що Конституційний Суд у своїй практиці все частіше звертається до природно-правової аргументації, що уявляється прогресивним для розвитку правової системи України в напрямку впровадження юснатуралістичних ідей в позитивне право (в контексті

---

⁸ Ківалов С.В. Захист Конституційним Судом України прав та свобод людини і громадянина: можливості та проблеми / С.В. Ківалов // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. - № 8. – С. 8. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://apdp.in.ua/v61/02.pdf>

⁹ Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. - № 51. - Ст. 577. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3460-17/page2>

інтегративного праворозуміння) та сприяє посиленню правового механізму забезпечення прав і свобод людини¹⁰.

Суди загальної юрисдикції. слід виходити, в першу чергу, з положень Розділу II (Суди загальної юрисдикції), Глави 1 (Організаційні основи системи судів загальної юрисдикції) Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 2010 р..

Так, ст. 17 зазначеного закону закріплює, що система судів загальної юрисдикції відповідно до Конституції України будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності.

Систему судів загальної юрисдикції складають:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;
- 3) вищі спеціалізовані суди;
- 4) Верховний Суд України.

3. Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі спеціалізовані суди.

4. Єдність системи судів загальної юрисдикції забезпечується:
єдиними засадами організації та діяльності судів;
єдиним статусом суддів;
обов'язковістю для всіх судів правил судочинства, визначених законом;
забезпеченням Верховним Судом України однакового застосування судами (судом) касаційної інстанції норм матеріального права;
обов'язковістю виконання на території України судових рішень;
єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності судів;
фінансуванням судів виключно з Державного бюджету України;
вирішенням питань внутрішньої діяльності судів органами суддівського самоврядування.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення.

Види і склад місцевих судів (ст. 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»):

1. Місцевими загальними судами є районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди.
2. Місцевими господарськими судами є господарські суди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.
3. Місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, передбачені процесуальним законом.
4. Місцевий суд складається з суддів місцевого суду, з числа яких призначаються голова та заступник голови суду. У місцевому суді, кількість

---

¹⁰ Ківалов С.В. Захист Конституційним Судом України прав та свобод людини і громадянина: можливості та проблеми / С.В. Ківалов // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. - № 8. – С. 10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apdp.in.ua/v61/02.pdf>

суддів в якому перевищує п'ятнадцять, може бути призначено не більше двох заступників голови суду.

5. З числа суддів місцевого загального суду обираються слідчі судді (суддя), які здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, передбаченому процесуальним законом. Кількість слідчих суддів визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду.

Слідчі судді (суддя) обираються зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно.

До обрання слідчого судді відповідного суду його повноваження здійснює найстарший за віком суддя цього суду. Слідчий суддя не звільняється від виконання обов'язків судді першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення.

Повноваження місцевого суду (ст. 22 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»):

1. Місцевий суд є судом першої інстанції і розглядає справи, віднесені процесуальним законом до його підсудності.

2. Місцеві загальні суди розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи, а також справи про адміністративні правопорушення у випадках та порядку, передбачених процесуальним законом.

3. Місцеві господарські суди розглядають справи, що виникають із господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені процесуальним законом до їх підсудності.

4. Місцеві адміністративні суди розглядають справи адміністративної юрисдикції (адміністративні справи).

5. Підсудність окремих категорій справ місцевим судам, а також порядок їх розгляду визначаються процесуальним законом.

Закон закріплює, що суддя місцевого суду здійснює судочинство в порядку, встановленому процесуальним законом, а також інші повноваження, визначені законом.

Безпосередній захист прав людини здійснюється здебільшого в судовому порядку в порядку, передбаченому Кримінального процесуального Кодексу України (КПК України), Цивільного процесуального Кодексу України (ЦПК України) та Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України)¹¹.

Згідно ст. 1 ЦПК України завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод

---

¹¹ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/page>

чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Здійснюючи правосуддя, суд захищає права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законами України (ст. 4 ЦПК України).

Згідно ст. 16 ЦК України (Захист цивільних прав та інтересів судом):

1. Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу.

2. Способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути:

1) визнання права;

2) визнання правочину недійсним;

3) припинення дії, яка порушує право;

4) відновлення становища, яке існувало до порушення;

5) примусове виконання обов'язку в натурі;

6) зміна правовідношення;

7) припинення правовідношення;

8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;

9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом.

У відповідності з положеннями ст. 21 Цивільного Кодексу України, суд може визнати незаконним та скасувати як нормативно-правовий акт, так і акт індивідуального характеру, виданий органом державної влади, органом влади АРК або органом місцевого самоврядування, якщо він суперечить актам цивільного законодавства і порушує цивільні права або інтереси.

В ст. 2 КАС України до завдань адміністративного судочинства віднесено:

1. Захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ.

2. До адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності [Конституцією](#) чи законами України встановлено інший порядок судового провадження. (

(Офіційне тлумачення положення частини другої статті 2 див. в Рішенні Конституційного Суду [№ 19-рп/2011 від 14.12.2011](#)).

3. У справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони:

1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України;

2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано;

3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії);

4) безсторонньо (неупереджено);

5) добросовісно;

6) розсудливо;

7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації;

8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія);

9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення;

10) своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Проблеми правового захисту прав людини в діяльності адміністративних судів висвітлено на сайті Центру політико-правових реформ¹².

Згідно з положеннями ст. 2 Кримінального Процесуального Кодексу України (КПК України)¹³ від 13 квітня 2012 року завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Ст. 29 Конституції України закріпила, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під

¹² Адміністративні суди: для захисту прав людини чи інтересів держави? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/2010-03-07-18-06-07/adminyust/1061-administrative-courts-to-protect-human-rights-or-interests-of-the-state-ua.html>

¹³ Кримінально-процесуальний кодекс України, прийнятий 13 квітня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - № 9-10, № 11-12, № 13. - Ст. 88.

вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Обмеження конституційних прав людини і громадянина можливе лише на підставі судового рішення. Ст. 30 Конституції України – право на недоторканність житла; ст. 31 - таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; ст. 32 - не зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації; ст. 41 - кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом; ст. 47 – право на житло. Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду; ст. 55 Конституції України - Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

(Офіційне тлумачення частини другої статті 55 див. в Рішеннях Конституційного Суду [№ 6-зп від 25.11.97](#), [№ 19-рп/2011 від 14.12.2011](#) р.).

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

З судовими рішеннями у справах про захист прав людини і громадянина магістри можуть ознайомитися на сайті Єдиного державного реєстру судових рішень¹⁴.

Новелою КПК України є закріплення ст. 8. Верховенство права:

1. Кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

2. Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Ключовим в КПК України є положення ст. 17 (Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини):

1. Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

2. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом.

3. Підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом.

4. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи.

5. Поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою.

Роль Верховного Суду України в сфері захисту прав особи наразі нівельована. Як зазначає І. Шицький, за новим сценарієм, початок якому покладено Рішенням Конституційного Суду України від 11 березня 2010 р.¹⁵, теоретична цінність якого відкарбована ототожненням форм інстанційного провадження, визначених Конституцією вичерпно, і засад судочинства, які до цього проблем розуміння не становили, Верховний Суд України втратив касаційну компетенцію, громадяни втратили право на касаційне оскарження до Верховного Суду України, ліквідована система загальних судів шляхом суцільної спеціалізації¹⁶.

В Рішенні, зокрема, зазначено, що визначення у частині другій статті 125 Конституції України Верховного Суду України як найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції означає, що конституційний статус Верховного Суду України не передбачає наділення його законодавцем

¹⁴ Єдиний державний реєстр судових рішень. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

¹⁵ Рішення Конституційного Суду України від 11 березня 2010 р. у справі Справа № 1-1/2010. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3461>

¹⁶ Шицький І. Компетенція Верховного Суду України в контексті захисту права // Право України. – 2010. - № 10. – С. 199-206.

повноваженнями суду касаційної інстанції щодо рішень вищих спеціалізованих судів, які реалізують повноваження касаційної інстанції.

Прокуратура. Роль органів прокуратури з часів проголошення незалежності України істотно змінилась.

Так, ст. 5 Закону України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 р.¹⁷ до функцій органів прокуратури відносила:

1) нагляд за додержанням законів усіма органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами;

2) нагляд за додержанням законів органами, які ведуть боротьбу із злочинністю та іншими правопорушеннями і розслідують діяння, що містять ознаки злочину;

3) розслідування діянь, що містять ознаки злочину;

4) підтримання державного обвинувачення, участь у розгляді в судах кримінальних, цивільних справ та справ про адміністративні правопорушення і господарських спорів у арбітражних судах;

5) нагляд за виконанням законів у місцях тримання затриманих, попереднього ув'язнення, при виконанні покарань та застосуванні інших заходів примусового характеру, які призначаються судом;

б) нагляд за додержанням законів у Збройних Силах і органах Служби національної безпеки України.

Наразі, ст. 5 Закону України «Про прокуратуру» зі змінами на 28.12.2014 р.¹⁸ відносить:

1) підтримання державного обвинувачення в суді;

2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом;

3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Таким чином, до функцій не належить традиційний загальний нагляд – тобто нагляд за додержанням законів усіма органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами.

Як зазначає Подкопаєв С.В., сучасний етап реформування прокуратури України обумовлений виконанням нашою державою зобов'язань перед Радою Європи. Так, прийнятий у 2012 році Кримінальний процесуальний кодекс

¹⁷ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-12/ed19911105>

¹⁸ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-12/page>

України суттєво змінив статус прокурора у кримінальному судочинстві та отримав схвальні відгуки не лише в Україні, але й міжнародної спільноти. Законом України від 18 вересня 2012 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури» змінено повноваження прокурора щодо нагляду за додержанням і застосуванням законів, представництва інтересів громадян і держави в судах. Зокрема, встановлено вичерпний перелік підстав для перевірок та порядок їх проведення, можливість оскарження у судовому порядку постанов про проведення перевірок, оптимізовано акти прокурорського реагування та ін.¹⁹

Повноваження прокурора як сторони обвинувачення в кримінальному процесі, закріплено в ст. 36 КПК України. Так, Прокурор, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові та інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення прокурора.

2. Прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений:

1) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;

2) мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування;

3) доручати органу досудового розслідування проведення досудового розслідування;

4) доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках - особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному цим Кодексом;

5) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;

6) призначати ревізії та перевірки у порядку, визначеному законом;

7) скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих;

8) ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу, або у випадку неефективного досудового розслідування;

---

¹⁹ Подкопаяев С.В. Положення міжнародних документів про роль прокуратури поза кримінальною сферою / С.В. Подкопаяев. (Електронний ресурс). – Режим доступу: http://pap.in.ua/3-2_2013/10/Podkopaiev%20S.V.,%20Hrynenko%20S.V..pdf

9) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, у тому числі щодо закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;

10) погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених цим Кодексом, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання;

11) повідомляти особі про підозру;

12) пред'являти цивільний позов в інтересах держави та громадян, які через фізичний стан чи матеріальне становище, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права, у порядку, передбаченому цим Кодексом та законом;

13) затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання;

14) звертатися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

15) підтримувати державне обвинувачення в суді, відмовлятися від підтримання державного обвинувачення, змінювати його або висувати додаткове обвинувачення у порядку, встановленому цим Кодексом;

16) погоджувати запит органу досудового розслідування про міжнародну правову допомогу, передання кримінального провадження або самостійно звертатися з таким клопотанням в порядку, встановленому цим Кодексом;

17) доручати органу досудового розслідування виконання запиту (доручення) компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу або перейняття кримінального провадження, перевіряти повноту і законність проведення процесуальних дій, а також повноту, всебічність та об'єктивність розслідування у перейнятому кримінальному провадженні;

18) перевіряти перед направленням прокуророві вищого рівня документи органу досудового розслідування про видачу особи (екстрадицію), повертати їх відповідному органу з письмовими вказівками, якщо такі документи необґрунтовані або не відповідають вимогам міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, чи законам України;

19) доручати органам досудового розслідування проведення розшуку і затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення за межами України, виконання окремих процесуальних дій з метою видачі особи (екстрадиції) за запитом компетентного органу іноземної держави;

20) оскаржувати судові рішення в порядку, встановленому цим Кодексом;

Іншими словами, діяльність прокуратури зводиться практично до кримінальної сфери.

Діяльність прокуратури поза кримінальною сферою почала обговорюватися на міжнародному рівні: на 4-й конференції генеральних прокурорів країн Європи в Братиславі (Словацька Республіка) у 2003 році, потім у Целле (Німеччина) в 2004 році, в Будапешті (Угорщина) в 2005 році, а також у 2006 році в Москві (Російська Федерація).

7-8 грудня 2011 року у м. Страсбурзі (Франція) відбулося засідання групи спеціалістів щодо ролі прокуратури поза межами кримінального судочинства, звіт якого свідчить про розробку проекту рекомендації щодо ролі прокуратури поза межами кримінального судочинства. 19 вересня 2012 року КМ РЄ було ухвалено Рекомендацію (2012) про роль прокурорів поза сферою кримінального судочинства²⁰.

Ухвалюючи дану Рекомендацію, КМ РЄ, усвідомлює, що в багатьох державах-членах, внаслідок їх правових традицій, прокурори грають роль поза сферою кримінальної юстиції, і що ця роль істотно відрізняється між національними правовими системами; в різних національних правових системах вона може включати представлення загальних або публічних інтересів, включаючи надання юридичної допомоги приватним особам у захисті прав і основних свобод, представлення інтересів держави в судах, здійснення нагляду над державними органами та іншими юридичними організаціями та здійснення консультативної функції в судах, і що, крім цього, характер цієї ролі може відрізнятися стосовно публічного та приватного права. При цьому до завдань прокурорів відноситься представлення спільних чи публічних інтересів, захист прав і основних свобод людини та підтримання верховенства закону (п. В. 2.).

Повноваження прокурорів поза кримінальною сферою не повинні бути такими, які б обмежували право будь-якої фізичної або юридичної особи на ініціювання процесуальних дій або участь у якості відповідача перед незалежним і безстороннім судом навіть по тим справам, в яких прокурор є або має намір бути стороною процесу (п. D. 10).

В підрозділі Е зазначено роль прокурорів як наглядового органу: виконуючи функції з нагляду над державними, регіональними та місцевими органами влади, а також щодо інших юридичних суб'єктів, з метою забезпечення законності їх діяльності, прокурори повинні здійснювати свої повноваження незалежно, прозоро і в повній відповідності з принципом верховенства закону (п. 23). Прокурор має реалізовувати наглядову функцію

---

²⁰ Recommendation CM / Rec (2012) 11 of the Committee of Ministers to member States on the role of public prosecutors outside the criminal justice system. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <https://www.coe.int>;

щодо недержавних юридичних суб'єктів тільки у випадках, коли існують обґрунтовані та об'єктивні підстави вважати, що недержавний юридичний суб'єкт порушує свої правові зобов'язання, включаючи зобов'язання, які витікають з виконання міжнародних договорів з прав людини (п. 24). Органи влади або інші юридичні суб'єкти, відносно яких були реалізовані дії прокурора, передбачені п.п. 23 і 24, повинні мати право представляти пояснення і оскаржити такі дії в суді (п. 25)²¹.

Належне виконання державних функцій (внутрішніх) у сфері забезпечення та захисту прав людини наразі тісним чином пов'язане з забезпеченням національних інтересів України.

Питання ролі Служби Безпеки України в забезпеченні основних прав і свобод людини і громадянина, їх захисту є складним. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Службу безпеки України» на Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці.

До завдань Служби безпеки України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України²².

Іншими словами, діяльність СБУ спрямована здебільшого не на безпосередній захист прав конкретної особи, а на попередження порушень та злочинів, які загрожують життєво важливим інтересам України.

Разом з тим, виконуючи свої завдання, спецпідрозділи СБУ доволі часто безпосередньо захищають права і свободи конкретних осіб. Особливо це має прояв, коли захищаються права осіб, постраждали від тероризму.

Разом з тим, в історії України останніх років траплялися випадки порушення прав особи саме органами чи співробітниками СБУ.

Це зумовлено специфікою даного органу.

Служба безпеки України (СБУ) є одночасно спецслужбою та правоохоронним органом.

Значна частина підрозділів СБУ виконує правоохоронні функції, пов'язані із боротьбою з корупцією, організованою злочинністю, контрабандою, продажем наркотиків, економічними злочинами. Зазначені повноваження фактично дублюють функції інших правоохоронних органів – прокуратури, Державної податкової інспекції, Державної митної служби,

²¹ http://pap.in.ua/3-2_2013/10/Podkopaiev%20S.V.,%20Hrynenko%20S.V..pdf

²² <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>

Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС України, Департаменту державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України та інших.

Наразі йде обговорення про перетворення СБУ в спецслужбу.

Загальні проблеми захисту прав людини, пов'язані з діяльністю СБУ освітлені на сайті інформаційного порталу Харківської правозахисної групи²³.

Станом на 2017 рік діяльність СБУ в сфері протидії тероризму та диверсійній діяльності стала, нарешті, ефективною. Про це свідчить і інформація про затримання членів диверсійно-розвідувальних груп, факти запобігання терористичним актам.

Саме тому, в умовах неоголошеної війни, ми ставимо під сумнів пропозиції перетворити СБУ в суто спецорган в сфері розвідки та контррозвідки, позбавивши його правоохоронних функцій.

Так, Савченко А.В. та Віхляєв М.Ю. попри те, що вони правильно оцінюють роль СБУ в механізмі забезпечення безпеки України, механізмі сприяння охорони та захисту прав і свобод громадян України, зазначаючи, що найактуальнішим питанням сьогодення у діяльності СБУ є необхідність її ефективного реформування, яке має здійснюватися виключно крізь призму уточнення місця у системі державних інституцій, її правосуб'єктності визначення пріоритетів діяльності, оптимізації організаційної структури, удосконалення кадрового менеджменту, що забезпечить спроможність останньої відповідати вимогам, які висуваються до спецслужб сьогодення, оперативно та ефективно протидіяти основним викликам і загрозам безпеці держави, вносять зовсім протилежні пропозиції.

Як зазначає Савченко А.В., питання реформування СБ України постає, насамперед, через її небезпечність з політичної точки зору, адже спецслужба є багатопрофільним інструментом, сфера застосування якого може бути досить широкою, адже вплив керівників СБ України визначається не лише наявністю технічних інструментів для зняття інформації, а й широкими оперативними можливостями для її реалізації²⁴.

Незважаючи на деструктивний характер політичних мотивів реформування, його план містить багато корисних з правової точки зору ініціатив, які у разі їх послідовної реалізації можуть сприяти підвищенню ефективності у роботі спецслужби. Одним із вищезазначених реформаторських кроків є процес девоєнізації спецслужби, який має бути проведений в ході процесу європейської та євроатлантичної інтеграції.

Основним аргументом на користь девоєнізації СБУ є те, що військова структура, якою є зараз Служба безпеки України, не відповідає вимогам

---

²³ Служба безпеки України та права людини. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://khpg.org/index.php?id=1398019725>; <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1398019746>

²⁴ Савченко А.В., Віхляєв М.Ю. Девоєнізація СБУ: реформаційний крок на шляху до євроінтеграції / А.В. Савченко // Правові новели. – 2014. - № 2. – С. 101-104. – С.102.

сучасності, ускладнює процедуру контролю над нею і фактично є необов'язковою для виконання нею своїх завдань²⁵.

Так, процес девоєнізації являє собою скасування військового статусу працівників СБ України і перетворення їх на цивільних осіб. Збереження статусу військовослужбовців має бути закріплене лише за співробітниками спеціальної групи антитерору «Альфа» через особливо небезпечний та конфіденційний характер її діяльності.

Після реформування СБУ (девоєнізації) працівники СБУ підпадуть під загальне коло правового регулювання діяльності державних службовців, що полегшить порядок контролю їх діяльності та притягнення до відповідальності за скоєння злочинів у сфері службової діяльності.

Так, звісно, діяльність Служби безпеки України стане більш прозорою та підконтрольною для вищих органів державної влади. Але в той же час виникає питання – як нею виконувати поставлені завдання (секретні і т.п.), адже при прозорості діяльності витoki інформації більш ніж просто реальні. В часи, коли Україна за місцем корупції посідає 104 місце з 163 у світі, не варто говорити про реформування СБУ в тому контексті, в якому ведуться зараз розмови.

Адже і щодо діяльності слідчих національної поліції теж існують правові режими їх діяльності – це і підконтрольність слідчому судді, і таємниця слідства одночасно, тощо.

То чому така увага приділяється наразі питанням прозорості та підконтрольності діяльності СБУ? Напевно, це питання є:

- занадто політизованим;
- викликане страхом політичних сил перед непідконтрольних їм органом в особі СБУ;
- небажанням політичних сил нести політичну та юридичну відповідальність за свої дії;
- відсутністю розуміння пріоритетності національної безпеки України, що створює сприятливі умови для всебічного розвитку, охорони і захисту прав людини.

Навпаки, вважаємо за необхідне усунути недоліки законодавства шляхом нормативного закріплення повноважень співробітників СБУ на рівні, не менше повноважень поліцейських національної поліції (в тому числі поліцейських заходів, закріплених в Розділі V Закону України «Про національну поліцію»²⁶).

---

²⁵ До проблеми реформування СБУ в контексті євроінтеграції / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua>.

²⁶ Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. - № 40-41. - Ст. 379.

Прикладом того є внесення змін від 02.07.2015 році до ст. 26 Закону України «Про Службу безпеки України» щодо підстав і порядку застосування зброї та спеціальних засобів.

Так, згідно її положень Військовослужбовці Служби безпеки України мають право зберігати, носити, використовувати і застосовувати зброю та спеціальні засоби на підставах і в порядку, передбачених Законом України "Про Національну поліцію", військовими статутами Збройних Сил України та іншими актами законодавства.

Зрозуміло, що такого права не мають інші співробітники СБУ, включаючи слідчих і т.п.

Цікавий момент – в складі СБУ є слідчий відділ, на СБУ покладено завдання проведення слідчих, оперативних та інших дій, проте, нічого в Законі України «Про Службу безпеки України» не говориться про кадри СБУ, а саме – слідчих, оперативних співробітників та ін. Їх діяльність регламентується внутрішніми інструкціями СБУ.

Це, м'яко кажучи, не правильно.

Тому повторимося, що ми особисто ставимо під сумнів необхідність і пропозицій девоєнізації СБУ. А то просліджується наступна логіка: ми не знаємо як контролювати даний орган (СБУ), - тому пропонуємо зробити його підконтрольним, забравши у нього не підконтрольні повноваження.

Але виникає знову ж таки питання – яким чином забезпечити національну безпеку України, якщо фактично ці повноваження (правоохоронні) заберемо у СБУ? Відповідь доволі проста – або жоден з органів, або новий орган, знову ж таки, з нині існуючими повноваженнями СБУ.

Вважаємо, що за умов загроз, перед якими наразі знаходиться Україна, є небезпечною ліквідація такого органу, як СБУ. Забравши правоохоронні функції у СБУ, на виході отримаємо зовсім інший орган (накшталт, служба розвідки та контррозвідки України, - але ж такий орган вже існує).

Наш висновок такий – слід чітко закріпити правовий статус СБУ та її співробітників, створити механізм контролю за діяльністю органів СБУ таким чином, аби не зашкодити можливості СБУ нормальним чином виконувати покладені на неї завдання з одного боку, а з іншого, - не створювати умови для тотального порушення прав людини з посиланням на «потреби національної безпеки». Діяльність СБУ повинна бути чітко регламентованою та законною.

Роль національної поліції полягає, насамперед у тому, що вона є правоохоронним органом, на який покладено виконання завдань у відповідності до Закону України «Про національну поліцію України»²⁷).

Основними завданнями поліції є:

---

²⁷ Про національну поліцію: Закон від 02.07.2015 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. - № 40-41. - ст.379. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів;

запобігання правопорушенням та їх припинення;

охорона і забезпечення громадського порядку;

виявлення кримінальних правопорушень;

участь у розкритті кримінальних правопорушень та розшуку осіб, які їх вчинили, у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством;

забезпечення безпеки дорожнього руху;

захист власності від злочинних та кримінально протиправних посягань;

виконання адміністративних стягнень;

участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків.

Не дивлячись на правову регламентацію, наявність механізмів забезпечення прав людини в діяльності органів внутрішніх справ доволі частими є порушення прав людини.

Так, приміром, непоодинокими є наступні види порушень:

1. Застосування катувань під час допиту (справа Афанас'єв проти України (березень 2000 року, Київський райвідділ міліції, Харків);

2. Надмірне використання сили під час затримання (питання про невинуватене використання сили у справі Федоров та Федорова проти України (№ 39229/03);

3. Неналежне розслідування (у справі Сергій Шевченко проти України (Військова прокуратура Івано-Франківського гарнізону, розслідування з 2002 року);

4. Щодо порушення статті 5 Конвенції (право на св ободу та особисту недоторканність). Невиконання рішення суду (Справа Миханів проти України (березень та грудень 2000 року, Генеральна прокуратура);

5. Запізнення із звільненням. Справа Кац та інші проти України (Солом'янський райвідділ міліції, м. Київ);

6. Використання адміністративного затримання для кримінального переслідування. Справа Доронін проти України (квітень 2000 року, Жовтневий райвідділ міліції, м. Полтава);

7. Затримання свідка/незареєстроване затримання. Поширена практика затримання та тримання у райвідділі свідка. Ахметова проти України (№ 5583/04) — червень 2003 року, Ленінський райвідділ міліції, м. Донецьк;

8. Умови тримання під вартою міліції. Справа Яковенко проти України. *Yakovenko v. Ukraine*, no. 15825/06, 25 October 2007;

9. Порушення права на справедливий судовий розгляд. Справа Яременко проти України¹⁰ (січень 2001 року, Харківський райвідділ міліції, м. Київ). Yaremenko v. Ukraine, no. 32092/02, 12 June 2008.²⁸

Протягом 2013-14 років ОВС України продовжували виконувати роль «комплексного» порушника прав людини, оскільки реформування стратегічних завдань, принципів роботи та структури цього найбільш чисельного правоохоронного органу так і не були вирішені державою. В той же час, негативні тенденції в діяльності МВС України, отримуючи подальший свій розвиток, одночасно сприяли усвідомленню їх суспільством й активізацію громадського контролю за діями правоохоронців.

Так, непоодинокими є корупційні діяння та перевищення службових повноважень. Докладний перелік проблем правового захисту прав людини, зумовлений організацією діяльності та її правової регламентації ОВС, висвітлено на сайті Української Гельсінської спілки з прав людини, з матеріалами якого магістрам варто ознайомитись²⁹.

---

²⁸ Дотримання прав людини в діяльності МВС / Харківська правозахисна група. — Харків: Права людини, 2009. — 280 с. (Електронний ресурс). — Режим доступу: library.khpg.org/files/docs/1254891460.pdf

²⁹ Права людини в Україні 2013. Узагальнена доповідь правозахисних організацій. МВС України та права людини. (Електронний ресурс). — Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1398020125>